

3.

Svenska allmogedräkter.

1.

En öländsk folkdräkt från 1703.

Då afbildningar och beskrifningar af 1600-talets svenska allmogedräkter äro lika sällsynta som värdefulla för vår dräkthistoria, torde nedanstående bidrag i detta hänseende förtjäna att framdragas ur glömskan.

En student Nicolaus Wallinus¹, som var född på Öland och följaktligen borde hafva god reda på öns förhållanden, utgaf 1703 i Uppsala under professor P. Elvii presidium en gradualdissertation², i hvilken han gjort födelsebygden till ämne för sitt lärdomsprof.

Efter en tämligen omfattande redogörelse för Ölands fysiska beskaffenhet berör han öns fornminnen och slutar sin afhandling med en kortfattad beskrifning öfver folkets seder, hemslöjd och klädedräkt m. m.

¹ Nicolaus Wallinus, född 1676, kyrkoherde i Köpings pastorat på Öland, död 1731. N. J. LÖFGREN: *Tjenstemän wid Församlingarne och Lärowerken uti Kalmar stift från äldre till närvarande tider*. Kalmar 1836—41. S. 607.

² *De Oelandia dissertatio gradualis*. Præsiede Petro Elvio. Holmiæ (1703).

Ur denna afhandling¹ hafva vi lånat följande dräktbeskrifning med därtill hörande bild.

Ölänningarna hafva äfven ett säreget sätt att kläda sig, hvilket dock icke är gemensamt öfveralt och för alla, utan är högst betydligt olika för så väl män som kvinnor på skilda trakter af ön. Öfveralt gemensamt för männen är, att de kläda sig i flere svarta vidbyxor och flere något korta, än gröna, än mörkblåa jackor eller

1. Ölandsdräkt

från 1703. Efter N. Wallini gradualafhandling.

tröjor. Däremot förekomma långrockar mera sällan, men väl ett slags öfverrockar, på södra Öland svarta, i norra delen hvita och skurna på ett för öboarne egendomligt sätt. Dessa brukas likväl endast vid bröllop och såsom skydd för de bistra vindarna.

Jackan eller tröjan, som plägar skäras på olika sätt, är dock det plagg, hvarigenom befolkningen från skilda trakter lättast igenkännes och åtskiljes. På södra Öland, ända till Högsrums socken

¹ S. 73 o. f.

på västra kusten och Gärdslösa i öster, bäres nämnda plagg tämligen långt och i sidorna utstående, hvaremot det i närgränsande trakter, ända till Pärsnäs socken, är något kortare och veckadt nästan till axlarna. Härstädes brukas äfven mössor af ungefär samma form som polackarnes, något spetsiga och försedda med räfskinsbräm, hvarför de kallas *räfskinsmyssor*. Hit höra stora ullvantar, som nytjas äfven under hetaste sommardagar. Befolkningen i norr och till Föra socken kläder sig likaledes i korta tröjor, men dessa äro mera åtsittande. Äfven här förekomma de ofvannämnda mössorna, men vanligen försedda med bräm af fårskinn. Dessa mössor äro mest brukliga på norra Öland; söderut däremot användas mest bredskyggiga hattar, hvilka dock förekomma tämligen allmänt äfven bland invånarne å norra delen af ön. Utom de nu nämnda hufvudbonaderna hafva ölänningarne ännu en hjälmformig vacker mössa, som de kalla *karpus*, och hvilken de nytja till skydd för ansiktet under blåsväder. Allmänt är bruket att, då de vandra omkring, använda käppar. I öfrigt skilja sig ölänningarne föga från hvar andra eller utom boende.

För kvinnorna är dräkten i det närmaste lika öfver hela ön, med undantag af ett mångfärgadt tunt skynke, hvarmed i synnerhet de yngre på norra delen af ön, i likhet med flickorna i städerna, hölja sina axlar. På öländska kallas det *handkläde*, på stadsmål *axleskiärp*. De gifta kvinnorna bruka därjämte halssmycken af silfver, med på bröstet långt nedhängande kedjor, samt kappor med styfva utstående kragar.

Allestädes gå flickorna barhufvade, med hårflätorna prydda af flere mångfärgade band.

Den af Wallinus sålunda beskrifna och här ofvan afbildade mansdräkten var 1703 ej synnerligt gammal. Vecken öfver tröjarmarna, den korta jackan och de vida benkläderna visa tämligen tydligt, att vi här hafva ett om än förvanskadt minne af den mod-dräkt, som bars af herrskapsfolk vid 1600-talets början, och som allmänt nytjades af menig man under Gustaf II Adolfs deltagande i 30-åriga kriget. Ett motstycke till den öländska dräkten brukades ännu på

1850-talet af den manliga befolkningen på Runö vid Estlands kust. Russwurm¹ berättar härom såsom alldeles säkert, att runömännen, då de skaffade sig ett nytt klädesplagg, så troget som möjligt utförde det samma efter dräkten å ett porträtt i olja af hertig Vilhelm af Kurland, som var måladt 1615 och fans upphängdt i öns kyrka.

Uppgiften är intressant och förtjänar att påpekas: det är sällan man så bestämdt kan visa ursprunget till och åldern hos en socken- eller häradsdräkt.

¹ C. RUSSWURM: *Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehtlands und auf Runö*. Th. 1. Reval 1855. § 59.

PER GUSTAF VISTRAND.

